

ΒΕΡΝΑΛΑΚΗ ΖΑΜΠΙΑ

Α.Μ.:1340200200064

ΤΗΛ.:2102632125

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ 12, ΙΛΙΟΝ

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ

Αθήνα 1 Ιουνίου 2004.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

II. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

1. Το Σύνταγμα του 1911
2. Το Σύνταγμα του 1927
3. Το Σύνταγμα του 1952

III. Η ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 16 § 1 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΟΥ 1975 (όπως αυτό έχει μετά την αναθεώρηση του 2001)

A. Γενική Επισκόπηση

B. Περιεχόμενο Ακαδημαϊκής Ελευθερίας

1. Νομική φύση
2. Φορείς
3. Ακαδημαϊκή ελευθερία και πολιτική

Γ. Περιορισμοί της Ακαδημαϊκής Ελευθερίας

Δ. Η Νομική θέση του Ακαδημαϊκού Δασκάλου ως «Δημόσιου Λειτουργού»

IV. Η ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.Ι.

A. Έννοια

B. Μικτή φύση των Α.Ε.Ι.

Γ. Φοιτητικοί Σύλλογοι

V. ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

A. Ο Δημόσιος χαρακτήρας

B. Ιδιωτικά Πανεπιστήμια – Κοινοτικό Δίκαιο

VI. ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΣτΕ

1. ΣτΕ 2298/97 (τμ.Δ) / Το Σ 1979, σελ. 186 επ.
2. ΣτΕ 876/97 (τμ.Γ) / Το Σ 1981, σελ. 76 επ.
3. ΣτΕ 399/97 (τμ.Γ) / Το Σ 1984, σελ. 574 επ.
4. ΣτΕ 2786/1984 (Ολομ.) / ΝοΒ,1984, σελ. 1930 επ.
5. ΣτΕ 2810/1984 (Ολομ.) / ΝοΒ,1984, σελ. 1447 επ.
6. ΣτΕ 2078/1987 (Ολομ.) / ΝοΒ,1989, σελ. 494 επ.
7. ΣτΕ 2923/87 (Ολομ.) / Το Σ,1987, σελ. 747 επ.
8. ΣτΕ 2274/90 (Ολομ.) / Το Σ,1990, σελ. 617 επ.
9. ΣτΕ 626/94 (τμ.Γ) / Το Σ 1994, σελ. 848 επ.

10. [ΣτΕ 1668/95 \(τμ.Γ\) / Το Σ 1996, σελ. 515 επ.](#)

11. [ΣτΕ 3457/98 \(Ολομ.\) / Το Σ,1998, σελ. 961 επ.](#)

[VII. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ](#)

[VIII. ΠΕΡΙΛΗΨΗ](#)

[IX. SUMMURY](#)

[X. ΔΗΜΜΑΤΑ](#)

[XI. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ](#)

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία στοχεύει σε μια περιεκτική παρουσίαση του ισχύοντος καθεστώτος για την συνταγματική προστασία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Α.Ε.Ι.) Στη συνέχεια θα επιχειρήσω μια θεωρητική προσέγγιση του άρθρου 16 του Συντάγματος και κυρίως των παραγράφων 1,5 και 6 με παράλληλες παραπομπές και παραθέσεις νομολογιακών αποφάσεων και δεδομένων.

II. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

1) Το Σύνταγμα του 1911

Στο άρθρο 16 του Συντάγματος προβλέπεται ότι «έκαστος δύναται να δημοσιεύει προφορικῶς, εγγράφως και δια του τύπου τους στοχασμούς τους τηρών τους νόμους του κράτους. Ο τύπος είναι ελεύθερος...». Κρατώντος του Συντάγματος του 1911 διδασκόταν γενικά ότι του ατομικού δικαιώματος του θεσπιζόμενου δια της ανωτέρω διατάξεως απολαμβάνουν κατ' αρχήν και οι δημόσιοι υπάλληλοι. Αλλά, ως προς τους δημόσιους υπαλλήλους, η ελευθερία της γνώμης υπόκειται σε δυο είδους περιορισμούς:

- α) Περιορισμοί επιβαλλόμενοι υπό του νόμου γενικῶς για όλους τους πολίτες, δυνάμει της συνυπάρχουσας στο άρθρο 14 επιφυλάξεως: «τηρούντες τους νόμους του κράτους»
- β) Περαιτέρω ειδικότεροι περιορισμοί, απορρέοντες από τα καθήκοντα του δημοσίου υπαλλήλου. Έτσι ο δημόσιος υπάλληλος δεν δύναται να εκδηλώνει τη γνώμη του κατά τρόπο μη συνάδοντα προς τη γνώμη του λειτουργήματός του ή κατά τρόπο περιέχοντα δημοσίαν επίκρισιν της κυβερνήσεως ή του προϊσταμένου ή κατά τρόπο συγκρουόμενον εν γένει προς τα καθήκοντά του, όπως αυτά καθορίζονται στο νόμο.

Κρατώντος όμως του Συντάγματος του 1922 γινόταν πάντοτε διάκριση ως προς τους καθηγητές Ανωτάτης Εκπαίδευσης η ελευθερία των οποίων ως προς την έκφραση της εαυτών γνώμης επί των επιστημονικών θεμάτων της αρμοδιότητάς τους, θεωρούταν πάντοτε ευρύτερη και δυσχερέστερα ανεχόμενη περιορισμούς.

Ο διδάσκαλος της στοιχειώδους ή μέσης εκπαίδευσως δεν δύναται να διδάξει από την έδρα παρά την ύλη την οποία καθορίζει στο επίσημο διδακτικό πρόγραμμα η πολιτεία και να τη διδάξει με τον τρόπο που ορίζεται στο πρόγραμμα.

Αποκλείεται λοιπόν να διδάξει ο καθηγητής της μέσης εκπαίδευσως π.χ. ότι πιστεύει περισσότερο σε μια ιστορική θεωρία διαφορετική από εκείνη στην οποία βασίζεται το πρόγραμμα διδασκαλίας της ιστορίας στα γυμνάσια ή να πει π.χ. ότι η Διοίκησης του Κράτους χωλαίνει ή ότι οι κυβερνώντες εφαρμόζουν εσφαλμένο διοικητικό σύστημα.

Όλα αυτά όμως μπορούν ελεύθερα να αναπτυχθούν από τον καθηγητή ανώτατης εκπαίδευσης. Αφενός οι φοιτητές θεωρούνται ικανοί να κρίνουν και να συγκρίνουν τις διάφορες θεωρίες και να ασπάζονται την ορθότερη, μετά από ώριμη και υπεύθυνη κρίση. Αφετέρου η επιστήμη προάγεται κατά το αντίστοιχο της ανθρώπινης φύσεως μέτρο μόνο εάν παραμένει ελεύθερη και απεριόριστη τόσο η έρευνα όσο και η δημόσια έκθεση των πορισμάτων της έρευνας και η συζήτηση και αντίρρηση πάνω σ' αυτά.

2) Το Σύνταγμα 1927

Νέο στοιχείο στη ρύθμιση του θέματος απετέλεσε η θέσπιση του αρ. 21 του Συντάγματος του 1927. Το αρ.21 όριζε το εξής: «Η τέχνη και η επιστήμη και η διδασκαλία αυτών είναι ελεύθερα, διατελούν δε υπό την προστασίαν του κράτους, το οποίο συμμετέχει εις την επιμέλειαν και εξάπλωσιν αυτών». Αντίστοιχη ήταν η διάταξη του αρ. 142 του Γερμανικού Συντάγματος της Βαϊμάρης του 1919 που όριζε ότι: «Η τέχνη, η επιστήμη και η διδασκαλία αυτών είναι ελεύθερα. Το κράτος εγγυάται την προστασίαν των και συμμετέχει εις την καλλιέργειαν αυτών».

Η διάταξη του αρ. 21 είχε τεθεί με πρωτοβουλία του Α. Παπαναστασίου, ο οποίος είχε δηλώσει σχετικῶς ότι είναι σκόπιμο να αναγνωρισθεί δια γενικής διατάξεως

κατηγορηματικά η ελευθερία της επιστήμης και της τέχνης, σύμφωνα με τα νεώτερα συντάγματα, προς αποσόβηση ανελεύθερων καταχρήσεων. Προτάθηκε τότε η φράση «ως οι νόμοι ορίζουν» αλλά η πρόταση απορρίφθηκε. Η απόρριψη αυτή της «επιφυλάξεως του νόμου» έχει μεγάλη σημασία, διότι σημαίνει ότι η επιστημονική διδασκαλία παραμένει ελεύθερη και έναντι του νομοθέτη, ο οποίος δεν μπορεί κατ' αρχήν να επιβάλει περιορισμούς σ' αυτήν.

Έτσι στο Σύνταγμα του 1927 η μεν ελευθερία εκδηλώσεως των στοχασμών κατά το άρθρο 16 υπέκειτο στους γενικούς περιορισμούς τους οποίους ο νόμος ήθελε να θεσπίσει. Αλλά η ελευθερία προς καλλιέργεια και διδασκαλία της Επιστήμης και της Τέχνης δεν υπέκειτο εις περιορισμούς τιθέμενους από τον νομοθέτη.

3) Το Σύνταγμα του 1952

Το Σύνταγμα του 1952 δημιούργησε ιδιαίτερο καθεστώς διαφορετικό από εκείνο του Συντάγματος του 1927. Αλλά από το 1935 μέχρι το 1952 εφαρμόστηκε ξανά το Σύνταγμα του 1911. Υπό το καθεστώς του Συντάγματος του 1911 είναι αξιοσημείωτο ότι το ΣτΕ θεώρησε ως υφιστάμενη την ελευθερία της ακαδημαϊκής διδασκαλίας χωρίς να υπάρχει ειδική συνταγματική διάταξη, αλλά ως «αρχή» συναγόμενη από το πνεύμα του Συντάγματος και του σκοπού της Ανωτάτης Εκπαιδεύσεως. Πρόκειται για την γνωστή «δίκη των τόνων» και την απόφαση Σ.Ε 355/1943 σχετικά με τη διένεξη του κ. Α. Κακριδή και της Φιλοσοφικής Σχολής των Αθηνών. Ο κ. Κακριδής είχε δημοσιεύσει δύο μελέτες επιγραφόμενες «Ελληνική κλασική παιδεία» και «Σχόλια στον Επιτάφιο του Θουκυδίδου» οι οποίες σκανδάλισαν διότι (α) απεδόθη σ' αυτές αντεθνικός χαρακτήρας και προσπάθεια κλονισμού της αξίας του αρχαίου ελληνικού πνεύματος και(β) αυτές γράφτηκαν στο ιδίωμα της δημοτικής κατ' ορθογραφικών και τονικών σύστημα καινοφανές. Γι' αυτό το ζήτημα εισήχθη στο πειθαρχικό Συμβούλιο, το οποίο είπε τα εξής: Ο διορισμένος στο Πανεπιστήμιο καθηγητής της αρχαίας ελληνικής γλώσσας μπορεί να έχει οποιαδήποτε γνώμη νομίζει ως ορθή περί ορθογραφικών και τονικών ζητημάτων, δεν δικαιούται όμως να επιβάλει αυτή μέσω των συγγραμμάτων που προορίζονται για τους σπουδαστές, καταχρώντας την απειρία των μαθητών και την επιρροή του μέσω του κύρους και της θέσεώς του. Η ρύθμιση των τονικών και ορθογραφικών ζητημάτων δεν ανήκει στους πανεπιστημιακούς διδασκάλους, αλλά στο όλο έθνος.¹

Θα ήταν δυνατό να υποστηριχθεί βέβαια ότι οι περιορισμοί με την απόφαση του Σ.Ε 355/1943 ήταν κατ' ουσίαν αντισυνταγματικοί. Εν τούτοις, η απουσία ειδικής συνταγματικής προστασίας στο Συντ. του 1911 διευκόλυνε την διατύπωση τέτοιων περιορισμών.

Ως προς τα χαρακτηριστικά στοιχεία τώρα του Συντάγματος του 1952, παρατηρούμε τα εξής:

- α) Δεν υφίσταται διάταξη η οποία να ορίζει ότι: «η επιστήμη και η τέχνη και η διδασκαλία αυτών είναι ελεύθερες», όπως όριζε το άλλοτε ισχύον αρ. 21 του Συντ. 1927.
- β) Υφίσταται αντιθέτως νέα διάταξη, αυτή του αρ. 100, η οποία ορίζει ότι «ο υπάλληλος οφείλει πίστη και αφοσίωση στην πατρίδα και τα εθνικά ιδεώδη, είναι εκτελεστής της

¹ Βλ. σχετικά «Η ελευθερία της τέχνης της επιστημονικής ερεύνης και της διδασκαλίας κατά το σχέδιον του νέου Συντάγματος» Δ. Κόρσου (ανάτυπο από την «επιθεώρηση Δημοσίου Δικαίου», ΙΗ', 1975, σελ. 118 επ).

θελήσεως του Κράτους και υπηρετεί τον λαόν. Ιδεολογία σκοπούσες την δια βιαίων μέσων ανατροπήν του υφιστάμενου πολιτειακού ή κοινωνικού καθεστώτος αντίκεινται απολύτως προς την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου».

γ) Υφίσταται η διάταξη του αρ. 16, η οποία ορίζει ότι «η παιδεία τελεί υπό την ανώτατη εποπτεία του Κράτους» και ότι « τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα αυτοδιοικούνται υπό την εποπτεία του κράτους, οι δε καθηγητές τούτων είναι δημόσιοι υπάλληλοι».

Ουσιώδες στοιχείο στο Σύνταγμα του 1952 δεν είναι μόνο η εμφάνιση του αρ.100, αλλά και η μη επανάληψη του αρ. 21 του Συντ. 1927, το οποίο είχε άλλωστε πάψει να ισχύει από το 1935. Ήδη λοιπόν από το 1935 είχε εξασθενήσει το περιεχόμενο της συνταγματικής προστασίας της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Σ' αυτή την απουσία της συνταγματικής κατοχυρώσεως έρχεται να προστεθεί το βαρύ περιεχόμενο του αρ.100, το οποίο, συνδυαζόμενο με το αρ. 16, καθιστά τους καθηγητές των ανωτάτων πνευματικών ιδρυμάτων δημόσιους υπαλλήλους από τους οποίους απαιτεί πίστη στην πατρίδα και τους ισχύοντες πολιτειακούς και κοινωνικούς θεσμούς και θέλει τους ίδιους «εκτελεστές της θελήσεως του κράτους».²

² Βλ. σχετικά «Νομικά Μελέται», Μιχ. Δ. Στασινόπουλου, Αθήναι 1972, σελ.9 επ.

III. Η ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ στο αρ. 16 § 1 του Αναθεωρημένου Συντάγματος του 2001.

A. ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

αρ. 16 παρ. 1 : «Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες· η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του κράτους. Η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον της υπακοής στο Σύνταγμα»

Η ελευθερία της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας στο πλαίσιο του αυτοδιοικούμενου πανεπιστημίου αποτελεί την ακαδημαϊκή ελευθερία.

Η ελευθερία της επιστήμης περιλαμβάνει, πρώτον, την ελευθερία επιλογής και ενασχόλησης με οποιαδήποτε επιστήμη, δεύτερον, περιλαμβάνει την ελευθερία της επιστημονικής γνώμης και πιο συγκεκριμένα την ελευθερία της διαμορφώσεως, διατηρήσεως ή αλλαγής, εκφράσεως και διαδόσεως (ή αποσιωπήσεως) μιας επιστημονικής γνώμης, καθώς και την ελευθερία λήψεως της επιστημονικής γνώμης και θετικής ή αρνητικής αντιδράσεως σ' αυτήν. Η ελευθερία αυτή εκφράσεως και διαδόσεως της επιστημονικής γνώμης σημαίνει αφενός το ανεπίτρεπτο οποιουδήποτε ελέγχου και αφετέρου το ανεπίτρεπτο της επισυνάψεως από φορείς δημόσιας εξουσίας δυσμενών επιπτώσεων σε μια οποιαδήποτε επιστημονική γνώμη.

Η ελευθερία της έρευνας τώρα σημαίνει, αφενός, ότι τα πάντα υπόκεινται στην έρευνα, δεν υπάρχει δηλαδή αντικείμενο γνώσεως του οποίου να απαγορεύεται η έρευνα· αφετέρου περιλαμβάνει την ελευθερία της επιλογής του αντικειμένου και της μεθόδου της έρευνας. Ενώ όμως όλα τα θέματα έρευνας είναι επιτρεπτά, από την ελευθερία της έρευνας δεν συνάγεται ότι κάθε ερευνητής έχει αξίωση προσβάσεως σε δημόσια πράγματα ή στοιχεία που δεν είναι γενικά προσιτά στο κοινό. Επίσης από την ελευθερία της μεθόδου της έρευνας δεν συνάγεται ότι ο ερευνητής μπορεί να εφαρμόσει μεθόδους που συνεπάγονται την διενέργεια πράξεων που απαγορεύονται και τιμωρούνται.

Η ελευθερία της διδασκαλίας σημαίνει την ελευθερία διδασκαλίας οποιασδήποτε επιστημονικής απόψεως, χωρίς δυσμενείς συνέπειες για τον διδάσκοντα. Περιλαμβάνει δηλαδή την ελευθερία καθορισμού των όρων της διδασκαλίας, καθορισμού του ακροατηρίου, των θεμάτων, της μεθόδου, του χρόνου και του χώρου της διδασκαλίας. Περιλαμβάνει τέλος, τόσο την ελευθερία του *διδάσκειν*, όσο και την ελευθερία του *διδάσκεσθαι*.

Φορείς της ελευθερίας της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας είναι τόσο φυσικά, όσο και νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, ημεδαποί όσο και αλλοδαποί.³

B. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

1. Νομική φύση ακαδημαϊκής ελευθερίας

Η συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας έχει δύο όψεις. Με το αρ. 16 του Συντάγματος:

³ βλ. σχετικά «Συνταγματικό Δίκαιο-Ατομικά Δικαιώματα», Π.Δ. Δαγτόγλου, Αθήνα-Κομοτηνή 1991, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ.557 επ.

α. Θεσπίζεται μια ατομική ελευθερία που έγκειται κυρίως στο ότι: στο περιεχόμενο και στη μέθοδο, τόσο της επιστημονικής έρευνας όσο και της διδασκαλίας των πορισμάτων της, δεν πρέπει να τίθενται φραγμοί, είτε νομικής είτε τεχνικής είτε ιδεολογικής υφής, από την κρατική εξουσία. Η ακαδημαϊκή ελευθερία αποτελεί ειδικότερη έκφραση της πνευματικής ελευθερίας και της ανεμπόδιστης διακίνησης των ιδεών. Πρόκειται για ατομικό δικαίωμα που θεμελιώνει αξίωση απέναντι στην κρατική εξουσία να μην επεμβαίνει περιοριστικά στη διαδικασία κτήσης και μετάδοσης των επιστημονικών γνώσεων.

β. Ιδρύεται μια «θεσμική εγγύηση» που προστατεύει λειτουργικά την ελευθερία της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας. Το Σύνταγμα ανάγοντας την ανώτατη εκπαίδευση σε δημόσια υπηρεσία που «παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα αποτελούντων νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου», τα οποία τελούν υπό την εποπτεία του κράτους και ενισχύονται οικονομικά απ' αυτό (αρ. 16 § 5), θεσπίζει συνάμα την «πλήρη αυτοδιοίκησή τους». Ο θεσμός της αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι. προστατεύεται απέναντι στον κοινό νομοθέτη: αφενός δεν είναι δυνατό να καταργηθεί με νόμο· αφετέρου ο νόμος οφείλει να οργανώνει τα Α.Ε.Ι. με τρόπο που να διασφαλίζεται η ακαδημαϊκή ελευθερία και να προάγεται η επιστημονική έρευνα και διδασκαλία.⁴

Σχετικά γίνεται δεκτό από τη νομολογία ότι η αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας εγγυάται την αδέσμευτη επιστημονική σκέψη, έρευνα και διδασκαλία και νοείται όχι μόνο ως ατομικό δικαίωμα του πανεπιστημιακού δασκάλου ή ερευνητή αλλά και ως οργανωμένη δραστηριότητα, αναπτυσσόμενη σύμφωνα με κανόνες που θεσπίζει και με οικονομικά μέσα που παρέχει το κράτος. Στο πλαίσιο αυτό κρίθηκε μάλιστα ότι τα μέλη ΔΕΠ των ΑΕΙ έχουν ευθέως από το αρ. 16 του Συντ. ατομικό δικαίωμα να αξιώσουν από το κράτος την εξασφάλιση των εν γένει προϋποθέσεων για την ακώλυτη άσκηση της διδακτικής και ερευνητικής τους δραστηριότητας, ως αναπόσπαστων στοιχείων της ακαδημαϊκής τους ελευθερίας και ως αναγκαίων όρων της κατοχυρωμένης συνταγματικά αποστολής τους ως ερευνητών⁵

Σήμερα, ύστερα από τη ρητή καθιέρωσή της στο Σύνταγμα του 1975 η προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας έρευνας και διδασκαλίας είναι ευρύτερη από την προστασία της γενικότερης κοινής ελευθερίας έκφρασης και διάδοσης των στοχασμών, για την οποία προβλέπει το αρ. 14 §1. αυτό σημαίνει ότι ο νόμος δεν μπορεί να επιβάλλει άλλους, προληπτικούς ή κατασταλτικούς περιορισμούς στο περιεχόμενο της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας. Ο ακαδημαϊκός διδάσκαλος δεν δεσμεύεται ως προς το περιεχόμενο της έρευνας και της διδασκαλίας του από τις τυχόν αντίθετες γνώμες των εκάστοτε κυβερνώντων άσχετα από τη μορφή, νομική ή μη, με την οποία αυτές εκδηλώνονται.

Ως προς τον τρόπο όμως, με τον οποίο ασκεί την έρευνα και τη διδασκαλία, είναι αυτονόητο ότι ο ακαδημαϊκός διδάσκαλος υπόκειται: i) στους λειτουργικής, τεχνικής και δεοντολογικής υφής περιορισμούς που τίθενται από τους οργανισμούς των Α.Ε.Ι., και ii) στους κατασταλτικούς υφής γενικούς περιορισμούς που απορρέουν από τις διατάξεις του ποινικού κώδικα.

Πάντως και για τους συνταγματικά επιτρεπτούς περιορισμούς της ελευθερίας της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας, δηλαδή τους αναφερόμενους στον *τ ρ ο π ο* και στη *μ ο ρ φ ή* της άσκησης της, πρέπει να επιβάλλει περιορισμούς, που μολονότι θα

⁴ Με αυτή τη «θεσμική εγγύηση» θεσπίζεται «θεμελιώδες δικαίωμα» των Α.Ε.Ι. που στηρίζει αντίστοιχη αξίωσή τους απέναντι στην κρατική εξουσία. Στη Γερμανία γίνεται λόγος για «Grundrecht der Universität».

⁵ Στ Ε 4009/2000, ΕΔΔ 2001,337.

αφορούσαν δήθεν τη μορφή και γενικά τον τρόπο ενέργειας, θα απέληγαν σε «ουσιαστική περικοπή της ακαδημαϊκής ελευθερίας».⁶

Ισχύει όμως και εδώ η αρχή που διέπει το σύστημα της συνταγματικής προστασίας των ατομικών ελευθεριών: *in dubio pro libertate*.⁷

Έργο και συνακόλουθα δικαίωμα των μελών του ΔΕΠ των ΑΕΙ είναι επιπροσθέτως και παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο, εφόσον όμως οι υπηρεσίες αυτές είναι συναφείς προς την ειδικότητά τους και τη θέση τους.

Με βάση τη συνδυασμένη γραμματική αλλά και τελλογοική ερμηνεία των διατάξεων του αρ. 16 §1 και §5 Συντάγματα και του αρ. 13 § 3,4,6 & 7 του ν. 1268/1982, τα μέλη του ΔΕΠ των ΑΕΙ έχουν όχι απλώς ευχέρεια, αλλά και συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα να μετέχουν στη λειτουργία ελεύθερων Εργαστηρίων Σπουδών ΕΕΣ, εφόσον όμως η συμμετοχή αυτή:

Α. Αφορά ΕΕΣ που έχουν συσταθεί και λειτουργούν κατά τις κείμενες διατάξεις.

Β. Αναφέρεται αποκλειστικώς και μόνο στην παροχή διδακτικού και ερευνητικού έργου, το οποίο:

1. Αφενός είναι απολύτως συναφές προς την ειδικότητα και τη θέση του κάθε μέλους του ΔΕΠ που το προσφέρει.
2. Αφετέρου αποτελεί συμμετοχή σε εφαρμογές του επιστημονικού κλάδου του μέλους αυτού του επιστημονικού κλάδου του μέλους αυτού ΔΕΠ, η οποία είναι αναγκαία για την εκπαιδευτική λειτουργία ή την προαγωγή της επιστήμης στην πράξη.⁸

2. Φορείς ακαδημαϊκής ελευθερίας

Φορείς του ατομικού δικαιώματος της ακαδημαϊκής ελευθερίας είναι τόσο οι διδάσκοντες όσο και οι διδασκόμενοι.

- α) Φορείς είναι όλοι οι διδάσκοντες, άσχετα με την υπηρεσιακή θέση τους ή τη νομική σχέση τους με το συγκεκριμένο ΑΕΙ. Ελευθερία έρευνας και διδασκαλίας έχουν, λοιπόν, όχι μόνο οι καθηγητές όλων των βαθμίδων, αλλά και το λοιπό διδακτικό προσωπικό.
- β) Φορείς είναι και οι διδασκόμενοι. Οι φοιτητές μετέχουν «εξ αντικειμένου» στο διδακτικό και ερευνητικό έργο των καθηγητών και γι' αυτό πρέπει να αντιμετωπίζονται σαν συνυπεύθυνοι συνεργάτες του. Σχάση συνεργασίας και όχι εξουσίας πρέπει να είναι η σχέση διδασκόντων και διδασκομένων.⁹

3. Ακαδημαϊκή ελευθερία και πολιτική

Λέγεται συχνά ότι ο πανεπιστημιακός δάσκαλος «δεν πρέπει να κάνει πολιτική». Με την έννοια ότι δεν πρέπει να επιδιώκεται μέσω της ακαδημαϊκής διδασκαλίας ή προβολή ή επίκριση, δηλαδή η προπαγάνδα υπέρ ή κατά πολιτικών και μάλιστα κομματικών θέσεων.

⁶ Στασινόπουλος, ο.π., σελ. 16-17.

⁷ βλ. σχετικά «Συνταγματική θεωρία και πράξη».
Α. Μάνεσης, σελ. 674 επ.

⁸ βλ. σχετικά «Νομική φύση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων». Π. Β. Παυλόπουλος
(ανάτυπο από το «Σύνταγμα» 1990, σελ. 445 επ.)

⁹ πρβλ.. ΣτΕ 3173/83 (Γ' τμ.). βλ. και Ε.Β. Βενιζέλος, «Τα πανεπιστημιακά όργανα κατά τον ν. 1268/82 και η πλήρης αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι.», (ανάτυπο από Αρμενόπουλο, Β' τόμος, 1983, σελ. 728 επ.)

Πρέπει να τονιστεί εδώ ότι η θεωρία της «απολιτικότητας» της επιστήμης και της ακαδημαϊκής διδασκαλίας είναι αντικειμενικά και αυτή μια πολιτική επιλογή : στο μέτρο που αποκλείει την κριτική αντιμετώπιση των κρατούντων, αποβαίνει έτσι πολιτική υπέρ του κατεστημένου. Άλλωστε γίνεται δεκτό, ότι δεν υφίσταται επιστημονική θέση χωρίς πολιτική σημασία. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στο χώρο της νομικής επιστήμης, όπου πολλά θέματα άπτονται της πολιτικής και είναι σαφώς πολιτικά. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι ο πανεπιστημιακός δάσκαλος δεν δικαιούται να ερευνά ή να παίρνει θέση σε τέτοια θέματα.¹⁰

Αντιθέτως η ανακοίνωση των επιστημονικών απόψεων του ακαδημαϊκού δασκάλου στο πλατύ κοινό καλύπτεται από τη συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Αυτό ιδίως ισχύει για το περιεχόμενο των υποστηριζόμενων θέσεων. Σύμφωνα με το Σύνταγμα η έκφραση της επιστημονικής γνώμης δεν επιδέχεται κανέναν άλλο έλεγχο εκτός από τον επιστημονικό και δεν είναι δυνατό να επισύρει καμία άλλη κύρωση εκτός από την ενδεχόμενη επιστημονική αντίκρουσή της. Μόνο όταν η – γραπτή ή προφορική – εκδήλωση γνώμης από έναν ακαδημαϊκό συμβαίνει να μην έχει επιστημονικό χαρακτήρα, τότε δεν προστατεύεται βέβαια από την ειδική διάταξη του αρ.16 §1 Σ. Αποτελεί απλή έκφραση ή διάδοση γνώμης και σαν τέτοια εμπίπτει στις γενικές διατάξεις του αρ. 14 για την ελευθερία της γνώμης, της πληροφόρησης και του τύπου και καλύπτεται μόνο απ' αυτές.

Γ. Περιορισμοί της ακαδημαϊκής ελευθερίας

Τα όρια της ακαδημαϊκής ελευθερίας προσδιορίζονται κατ' αρχήν από το «καθήκον υπακοής στο Σύνταγμα». Είναι σημαντικό ότι το αρ. 16 §2,εδ.β. μιλάει απλώς για «υπακοή» και όχι για πίστη στο Σύνταγμα. Με τη διάταξη δηλαδή του αρ. 16 §2,εδ.β. ο συντάκτης νομοθέτης αρκείται λοιπόν στην εξωτερική συμμόρφωση του συγκεκριμένου προσώπου προς τις επιταγές του Συντάγματος, αδιαφορώντας για τα εσωτερικά της κίνητρα.

Ενόψει της Συνταγματικά κατοχυρωμένης υποχρέωσης του κράτους για την ανάπτυξη και την προαγωγή της επιστήμης (αρ. 16 §1,εδ.α.)ισχύει σχετικά με το καθήκον υπακοής στο Σύνταγμα ο κανόνας: «δεν υπάρχει ανυπακοή στο Σύνταγμα χωρίς ταυτόχρονη αντιεπιστημονικότητα». Με άλλα λόγια, το καθήκον υπακοής στο Σύνταγμα δεν επιβάλλει, βασικά, στον ακαδημαϊκό δάσκαλο παρά μόνο την υποχρέωση επιστημονικότητας κατά την έρευνα και τη διδασκαλία. Απ' αυτή την άποψη πρέπει να θεωρηθεί ότι ανυπακοή στο Σύνταγμα υπάρχει ιδίως όταν η τυχόν διαφωνία προς τους θεμελιώδεις κανόνες του, διατυπούμενη κατά την ακαδημαϊκή διδασκαλία, δεν είναι προϊόν επιστημονικής ανάλυσης, αλλά εκδήλωση πολιτικής πολεμικής. Σε κάθε περίπτωση:

- α) Το «καθήκον υπακοής» στο Σύνταγμα δεν αποκλείει την επιστημονική κριτική, όχι μόνο των κατ' ιδίαν διατάξεων και θεσμών του, ακόμη και των θεμελιωδών, αλλά και της ουσίας και της όλης δομής, καθώς και των κοινωνικοοικονομικών βάσεων και των πολιτικών λειτουργιών και εκδηλώσεων της κρατικής εξουσίας που είναι οργανωμένη με το Σύνταγμα.¹¹
- β) Το «καθήκον υπακοής» στο Σύνταγμα δεν σημαίνει υπακοή σε οδηγίες ή διαταγές, θέσεις ή γνώμες των εκάστοτε κυβερνώντων ή οποιονδήποτε κρατικών οργάνων,

¹⁰ π.ρ.βλ. σχετικά Δ. Ευρυγένη, «Πανεπιστημιακή διδασκαλία και πολιτική, «Αρμενόπουλος», 1975 σελ. 1 επ, σελ.3 επ.

¹¹ Αυτά, με την προϋπόθεση ότι το περιεχόμενο της κριτικής θα έχει επιστημονικό χαρακτήρα, η μορφή της θα ανταποκρίνεται στη σοβαρότητα του περιεχομένου της.

περιοριστικές της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας. Ούτε με νόμο ούτε με διοικητική πράξη ούτε με δικαστική απόφαση είναι δυνατό να απαγορευτεί ή να υπαγορευτεί άμεσα ή έμμεσα, στους ακαδημαϊκούς δασκάλους η υποστήριξη οποιωνδήποτε επιστημονικών θεωριών ή απόψεων.

Α. Η νομική θέση του ακαδημαϊκού δασκάλου ως «δημόσιου λειτουργού».

Στην οριοθέτηση της ακαδημαϊκής ελευθερίας έρευνας και διδασκαλίας συμβάλλει και η νομική θέση των διδασκόντων στα Α.Ε.Ι. Κατά το Σύνταγμα οι καθηγητές των Α.Ε.Ι. είναι «δημόσιοι λειτουργοί» (αρ.16§6) και όχι «δημόσιοι υπάλληλοι» ως όριζε το Σύνταγμα του 1952. Αλλά και το λοιπό διδακτικό προσωπικό επιτελεί ωσαύτως δημόσιον λειτουργήμα». Ο δημόσιος λειτουργός έχει, μια σχετική ανεξαρτησία όταν ασκεί το λειτούργημά του. Αντίθετα ο δημόσιος υπάλληλος τελεί εξ ορισμού σε σχέση υποταγής και ιεραρχικής εξάρτησης, γι' αυτό και είναι υποχρεωμένος να υπακούει και στις διαταγές και οδηγίες των προϊσταμένων του.

«Η ανάπτυξη και προαγωγή της επιστήμης» καθώς και της έρευνας και διδασκαλίας, «αποτελεί υποχρέωση του κράτους» η οποία υλοποιείται μέσω της ανεξαρτησίας των ακαδημαϊκών κατά την άσκηση του λειτουργήματός τους. Η νομική θέση των ακαδημαϊκών γενικά δασκάλων είναι ιδιόρρυθμη. Από τη μια μεριά, είναι διφυής: έχουν ταυτόχρονα και την ιδιότητα του δημόσιου λειτουργού και του μέλους ενός αυτοδιοικούμενου ιδρύματος. Από την άλλη, τους έχει αναγνωριστεί το ιδιώνυμο δικαίωμα της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Πάντως η νομική θέση τους μοιάζει με εκείνη του δικαστή: Ο δικαστής, αρμόδιος κατά το Σύνταγμα να απονέμει δικαιοσύνη, δεν δεσμεύεται από ιεραρχικές διαταγές αναγόμενες στο έργο του. Με τον ίδιο τρόπο, και ο ακαδημαϊκός διδάσκαλος τεταγμένος για την προαγωγή της επιστήμης, δεν δεσμεύεται από διαταγές και οδηγίες, με τις οποίες θα επιχειρείτο να καθοριστεί το έργο αυτό, είτε από άποψη μεθόδου διδασκαλίας είτε από άποψη ουσιαστικού της περιεχομένου.¹² Και είναι αξιοσημείωτο ότι το Σύνταγμα πέρα από τη λειτουργική ανεξαρτησία, εξομοιώνει τους καθηγητές των Α.Ε.Ι., με τους δικαστικούς λειτουργούς και από άποψη προσωπικής ανεξαρτησίας, ορίζοντας (αρ. 16 § 6 εδ. β.) ότι «δεν δύνανται να παυθούν προ της λήξεως του χρόνου υπηρεσίας των, παρά μόνο κάτω από τις ουσιαστικές προϋποθέσεις του άρθρου 88 § 4, και κατόπιν αποφάσεως συμβουλίου αποτελούμενου κατά πλειοψηφίαν από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς, όπως νόμος ορίζει».

¹² Βλ. σχετικώς Στασινόπουλος, <<Νομικά Μελέται>>, Αθήνα 1972, σελ.18

IV. Η ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.Ι.

A. ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ «ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ»

Αρ. 16 § 5 Σ.: « Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του κράτους, έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους. Συγχώνευση ή κατάτμηση ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μπορεί να γίνει και κατά παρέκκλιση από κάθε αντίθετη διάταξη, όπως νόμος ορίζει.

Ειδικός νόμος ορίζει όσα αφορούν τους φοιτητικούς συλλόγους και τη συμμετοχή των σπουδαστών σ' αυτούς».

Η «πλήρης αυτοδιοίκηση» των ΑΕΙ έχει διφυή υπόσταση: Αφενός πρόκειται για ατομικό δικαίωμα, αφού αποτελεί τη φυσική προέκταση της κατά την § 1 του αρ. 16 ακαδημαϊκής ελευθερίας. Αφετέρου πρόκειται και για θεσμική εργύνηση αφού το αυτοδιοικούμενο πανεπιστήμιο καθιερώνεται ως θεσμός κυρίως για να εξυπηρετηθεί ο σκοπός της ανάπτυξης και προαγωγής της επιστήμης και της εξύψωσης της παιδείας, που αποτελεί «υποχρέωση» και μάλιστα «βασική αποστολή» του κράτους. Εξάλλου η άσκηση της πλήρους αυτοδιοίκησης προϋποθέτει τη συλλογική, «εξ αδιαιρέτου» συμμετοχή των μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας.

Στην έννοια της «πλήρους αυτοδιοίκησης» των Α.Ε.Ι. ανήκουν ιδίως:

α) Το δικαίωμά τους να επιλέγουν με τα δικά τους όργανα το διδακτικό προσωπικό τους, μέσα στο πλαίσιο των γενικών κανόνων του νόμου,¹³ όπως επίσης και το τυχόν αποκλειστικά ερευνητικό προσωπικό. Στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται και η αποκλειστική αρμοδιότητα των πανεπιστημιακών οργάνων να αποφασίζουν αν, πόσες και ποιες θέσεις διδακτικού προσωπικού θα προκηρύξουν. Ο Υπουργός Παιδείας μπορεί μόνο να ελέγξει τη δυνατότητα κάλυψης της σχετικής δαπάνης. Πρόσφατα κρίθηκε ότι ο μοναδικός τρόπος άσκησης της κρατικής εποπτείας στις πράξεις διορισμού των μελών του διδακτικού προσωπικού είναι ο προληπτικός έλεγχος της νομιμότητάς τους, πριν από τη δημοσίευσή τους. Μετά απ' αυτή δεν επιτρέπεται η άσκηση κατασταλτικού ελέγχου και ειδικότερα η ανάκλησή τους από τον εποπτεύοντα Υπουργό.¹⁴

Όμως και για την περάτωση της υπηρεσίας του μέλους του διδακτικού προσωπικού, έστω και αν πρόκειται για απλή διαπίστωση της συμπλήρωσης του προβλεπόμενου ορίου ηλικίας, απαιτείται η έκδοση πράξης από το αρμόδιο πανεπιστημιακό όργανο (Σύγκλητος) και αποκλείεται η υποκατάσταση του τελευταίου από τον Υπουργό. Ωστόσο νεότερη απόφαση δέχεται ότι η αρμοδιότητα του Υπουργού Παιδείας να διαπιστώνει την αυτοδίκαιη αποχή καθηγητή από τα καθήκοντά του, ύστερα από την άσκηση ποινικής δίωξης σε βάρος του δεν αντίκειται στο αρ. 16 §5 Σ., διότι δεν πρόκειται για άσκηση αποφασιστικής αρμοδιότητας, αλλά για διαπίστωση έννομης συνέπειας επερχόμενης ευθέως εκ του νόμου, με βάση αντικειμενικά κριτήρια.¹⁵

β) Το δικαίωμά τους να επιλέγουν τα όργανα διοίκησής τους. Τα ο ελεγκτικό Συνέδριο δέχεται μάλιστα γενικότερα ότι στο περιεχόμενο της πλήρους αυτοδιοίκησης των

¹³ βλ. ΣΤΕ 817/1990, Δι Δικ 1991, σελ. 817 επ.

¹⁴ βλ. σχετικώς ΣτΕ 1668/1995, το Σ 1996, σελ. 515 επ.

¹⁵ βλ. σχετικώς ΣτΕ 2740/1997, Δι Δικ 1998, σελ. 1355 επ.

Α.Ε.Ι. περιλαμβάνεται το δικαίωμα επιλογής με δικά τους όργανα και του Διοικητικού προσωπικού τους.¹⁶

γ) Η οικονομική αυτοτέλεια, δηλαδή η ικανότητα της διοίκησης και διαχείρισης της περιουσίας τους με δικά τους όργανα¹⁷ και βέβαια της σύνταξης ιδιαίτερου για κάθε Α.Ε.Ι. προϋπολογισμού και απολογισμού. Ρητά άλλωστε το αρ. 16 § 5, εδ. Β. Συντ. καθιερώνει δικαίωμα των Α.Ε.Ι. να ενισχύονται οικονομικά από το κράτος. Πρόκειται εδώ για πρόσθετη θεσμική εγγύηση που περιβάλλει την πλήρη αυτοδιοίκηση και δημιουργεί αξίωση καθενός Α.Ε.Ι. κατά του κράτους για κάλυψη τουλάχιστον των στοιχειωδών λειτουργικών αναγκών του, σε όσο βαθμό δεν επαρκούν οι πόροι του γι' αυτό.

δ) Η κατάρτιση των προγραμμάτων σπουδών από τα πανεπιστημιακά όργανα.

Β. Η μικτή (ιδρυματική και σωματειακή) φύση των Α.Ε.Ι.

Το αρ. 16 § 5 & 6 Συντ. κάνει λόγο για ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η αυτοδιοίκηση όμως είναι πλήρης όταν συμμετέχουν σ' αυτή όλοι όσοι απαρτίζουν τα Α.Ε.Ι. διδάσκοντες, διδασκόμενοι και λοιπό (διοικητικό κ.λ.π.) προσωπικό και, στο μέτρο αυτό, ο χαρακτήρας των τελευταίων είναι μικτός, ιδρυματικός αλλά και σωματειακός. Η νομολογία δέχεται σχετικά ότι στην πλήρη αυτοδιοίκηση βρίσκει έρεισμα το σύγχρονο σχήμα του πανεπιστημίου των ομάδων, το οποίο εισήγαγε ο ν. 1268/1982 και έχει ως λειτουργικά όργανα των εκπροσώπων κάθε ομάδα. Επιβάλλεται όμως, από τις συνταγματικές αρχές της ισότητας και της σταδιοδρομίας καθενός κατά τον λόγο της προσωπικής του αξίας, να είναι ποιοτικά και λειτουργικά ομοιογενής κάθε ομάδα, να συγκροτείται δηλαδή από πρόσωπα που παρουσιάζουν ομοιογένεια από άποψη τυπικών και ουσιαστικών προσόντων.¹⁸

Η ομοιογένεια αυτή αναφορικά με τα μέλη του Δ.Ε.Π. διασφαλίζεται από την ύπαρξη του μόνου διεθνώς αναγνωρισμένου ακαδημαϊκού τίτλου, που επιτρέπει σίγουρα και αυτόνομη την άσκηση αυτοτελούς ερευνητικού και διδακτικού έργου: του διδακτορικού διπλώματος.¹⁹

Γ. Φοιτητικοί Σύλλογοι

Ως προς τους φοιτητές, η πρόβλεψη του αρ. 16 § 5 Συντ. ότι «εικός νόμος ορίζει όσα αφορούν τους φοιτητικούς συλλόγους και τη συμμετοχή των σπουδαστών σ' αυτούς» έχει την έννοια ότι ο νομοθέτης μπορεί να καθιερώσει εδώ ρυθμίσεις κατά παρέκκλιση των ορισμών των αρ. 12 και 23 Συντ. Η παρέκκλιση αυτή συνίσταται κυρίως στη δυνατότητα πρόβλεψης της λειτουργίας ενός μόνο φοιτητικού συλλόγου κατά τμήμα Α.Ε.Ι., ο οποίος, αναλαμβάνει την εκπροσώπηση των φοιτητών στα πανεπιστημιακά όργανα, εφόσον βέβαια διασφαλίζονται παράλληλα στοιχειώσεις εγγυήσεις δημοκρατικής οργάνωσής του. Δεν ισχύει επομένως εδώ η κατά τα αρ. 12 και 23 Συντ. Αρχή της πολλαπλότητας των σωματείων.

¹⁶ βλ. σχετικώς Ε Σ πράξη 397/1993, σε: Ι. ΣΑΡΜΑ, «Η συνταγματική νομολογία του Ελεγκτικού Συνεδρίου», 1997, σελ 362 επ.

¹⁷ βλ. σχετικώς ΣτΕ 2298/1979. Το Σ. 1980, σελ. 186 επ.

¹⁸ βλ. σχετικώς, «Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου», ετος Ε' 1992, τεύχος 2, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 323 επ.

¹⁹ βλ. σχετικώς, Ε.. Βενιζέλος, «Τα πανεπιστημιακά όργανα κατά τον ν. 1268/82 και η πλήρης αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι.», (ανάτυπο από Αρμενόπουλο, 1983, τόμος Β, σελ. 724 επ.)

Είναι αντίθετα αμφίβολο αν ο κοινός νομοθέτης θα μπορούσε να οργανώσει τους φοιτητικούς συλλόγους σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, με υποχρεωτική συμμετοχή των φοιτητών και άσκηση διοικητικής εποπτείας σ' αυτούς, αφού μια τέτοιου είδους εποπτεία θα μπορούσε να υπονομεύσει την αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι. Η ίδια η χρήση του όρου «σύλλογος» στο αρ. 16 § 5 Συντ. υποδηλώνει μάλλον ότι πρόκειται για σωματεία του ιδιωτικού δικαίου και ότι αποκλείεται η μορφή του Ν.Π.Δ.Δ.

Εάν εξάλλου δεν διασφαλίζεται νομοθετικά ο τρόπος λειτουργίας του φοιτητικού συλλόγου, ως προς την εκπροσώπηση των φοιτητών στα πανεπιστημιακά όργανα, και οι εγγυήσεις για την ευρύτερη δυνατή συμμετοχή τους, μόνο με άμεση εκλογή από όλους τους εγγεγραμμένους είναι θεμιτή συνταγματικά η ανάδειξη των εκπροσώπων αυτών.²⁰

²⁰ βλ. σχετικώς Στ Ε 2923/1987, το Σ 1987, σελ. 747 επ.

V. ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

A. Ο δημόσιος χαρακτήρας

Ειδικά την ανώτατη εκπαίδευση αφορούν οι παρ. 5 και 6 του άρθρου 16 Συντ. Από το εδ. Α 1 της πρώτης απ' αυτές, σε συνδυασμό και προς το εδ. β' της παρ. 8 του ίδιου άρθρου, καθίσταται σαφές ότι η ανώτατη εκπαίδευση όχι μόνο αποτελεί, κατά το Σύνταγμα, *δημόσια υπηρεσία*, αλλά και αποκλείεται η έστω και μερική παραχώρησή της σε ιδιώτες. Η νομολογία εξάλλου ερμηνεύει με ιδιαίτερη αυστηρότητα τις παραπάνω διατάξεις. Κρίθηκε έτσι ότι η λειτουργία από ιδιωτικό φορέα (αστική εταιρία) στο ελληνικό έδαφος και σε συνεργασία με ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο «πανεπιστημιακού προγράμματος αντίκειται προδήλως στον κατεξοχήν δημόσιας τάξης κανόνα που είναι διατυπωμένος στα μνημονευόμενα άρθρα του Συντάγματος».

Ακόμη από το άρθρο 16 Συντ. συνάγεται ότι δεν είναι επιτρεπτή η αναγνώριση ως χρόνου διανυθέντος σε ομοταγές προς ημεδαπό ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα του χρόνου σπουδών που διανύθηκε σε τμήμα ή παράρτημα αλλοδαπού Α.Ε.Ι., το οποίο λειτουργεί στην Ελλάδα, με τη μορφή ιδιωτικού φροντιστηρίου ή κέντρου ελευθέρων σπουδών.²¹

Γίνεται εξάλλου δεκτό ότι δεν επιτρέπεται η αναγνώριση μεταπτυχιακού διπλώματος από αλλοδαπό ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα, εφόσον αυτό έχει ως προϋπόθεση τίτλο σπουδών (πτυχίο) ιδιωτικής σχολής η οποία λειτουργεί στην Ελλάδα, για κύκλο σπουδών ανώτατης εκπαίδευσης.²²

Γενικότερα τίτλοι σπουδών αποκτημένοι από ιδιωτικές σχολές στην Ελλάδα δεν μπορούν σε καμιά περίπτωση να αναγνωρισθούν ως ισότιμοι με τίτλους σπουδών αποκτημένους από νομίμως συνεστημένα Α.Ε.Ι.²³

Εάν πάντως δεν τίθεται θέμα καταστρατήγησης των παρ. 5 και 8 του άρθρου 16 Συντ., τότε η βραχύτερη διάρκεια σπουδών σε ίδρυμα της αλλοδαπής δεν επαρκεί για τη μη αναγνώριση της ισοτιμίας του προς τους τίτλους των ελληνικών Α.Ε.Ι., αλλά απαιτείται να συνεκτιμηθεί αιτιολογημένα το ουσιαστικό επίπεδο των σπουδών.²⁴

B. ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ – ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Με εξαίρεση την Ελλάδα και την Δανία, όλες οι άλλες χώρες της Ε.Ε. γνωρίζουν την ιδιωτική Ανώτατη Εκπαίδευση. Βασική αιτία αυτού του γεγονότος είναι η καθολική παράδοση αιώνων που ήθελε την Εκκλησία παιδαγωγό των ανωτέρων κοινωνικών στρωμάτων. Σήμερα όμως ο ρόλος των εκκλησιαστικών Α.Ε.Ι. έχει συρρικνωθεί.

Ενδεικτικές είναι οι εξής αποφάσεις του ΣτΕ.: το ΣτΕ δέχθηκε, με την απόφαση 4124/1980, ότι «Κατ' άρθρον 16 § 1, 2 και 7 του Συντάγματος απαγορεύεται η σύσταση υπό ιδιωτών σχολών ανώτατης εκπαίδευσης», ένα χρόνο 'δε αργότερα με την απόφαση 576/1981, επανέλαβε ότι «κατ' άρθρο 16 §8 του Συντ. απαγορεύεται απολύτως σε κάθε περίπτωση, η σύσταση από ιδιώτες σχολών ανώτατης εκπαίδευσης, ασχέτως του προορισμού ή του χαρακτήρα αυτών». Δέχθηκε τέλος ότι το αρ. 16 Σ. αναγνωρίζει την

²¹ Στ Ε 3457/1998, ολ., το Σ 1998, σελ. 961 επ.

²² βλ. σχετικώς Στ Ε 2274/1990. ολ., το Σ 1990, σελ. 617 επ.

²³ βλ. σχετικώς Στ Ε 626/1994. το Σ 1994, σελ. 848 επ.

²⁴ βλ. σχετικώς Στ Ε 1680/1999, ελλ. Δνη 2000, σελ. 1130 επ.

ελευθερία των πολιτών να ιδρύουν εκπαιδευτήρια, εκτός από εκείνα που παρέχουν ανώτατη εκπαίδευση. (ΣτΕ 2552/1987).

Συνεπώς η απονομή πτυχίων ανώτατης εκπαίδευσης παραμένει προνόμιο δημόσιας εξουσίας όπως και η αναγνώριση των ισοτιμιών με τα πτυχία της αλλοδαπής.

Θα πρέπει να τονισθεί εξαρχής ότι, παρά την σύνδεση του εκπαιδευτικού γίνεσθαι με την πολιτιστική πολιτική των Κοινοτήτων η α ανώτατη εκπαίδευση συνδέεται περισσότερο με την οικονομική διάσταση της ευρωπαϊκής πολιτικής, αφού αποτελεί προϋπόθεση για την ελεύθερη εγκατάσταση των «elite» Για το λόγο αυτό, τα όργανα των Κοινοτήτων έδειξαν από νωρίς ιδιαίτερη ευαισθησία στα ζητήματα ισοτιμιών των πτυχίων, π.χ. πού πριν αναπτυχθεί η σημερινή τάση υπέρ μιας Ευρώπης των Πολιτών με πολιτιστικά και πνευματικά δικαιώματα.²⁵

Οι σημαντικότερες πηγές του κοινοτικού δικαίου που αφορούν στην ανώτατη εκπαίδευση είναι οι εξής:

α) Η Σύμβαση της Ρώμης

Ήδη από το Προοίμιο η ένωση ης Ευρώπης θεωρείται πρώτιστος στόχος της Κοινότητας. Ακολουθεί σωρεία διατάξεων, οι οποίες δείχνουν την αδιαμφισβήτητη σημασία που απέδωσαν οι ιδρυτές της Κοινότητας στα μέσα με τα οποία θα επιτυγχάνετο η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων. Έτσι, παρά το γεγονός ότι δεν γίνεται σαφής μνεία μέσα στη Συνθήκη Ιδρύσεως για την αναγνώριση πτυχίων ή τίτλων κ.λ.π., θα πρέπει να θεωρηθεί ότι, εφόσον η αναγνώριση αυτή αποτελεί *conditio sine qua non* της ελεύθερης κυκλοφορίας, περιλαμβάνεται σιωπηρά στην ιδρυτική Σύμβαση.

β) Η Οδηγία του Συμβουλίου 89/48/ΕΟΚ της 21.12.1988, σχετικά με ένα γενικό σύστημα αναγνώρισης των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που πιστοποιούν επαγγελματική εκπαίδευση ελάχιστης διάρκειας τριών ετών.

Η οδηγία αυτή αποτελεί έκφραση της κοινοτικής βούλησης για μια ενοποίηση των συστημάτων αναγνώρισης των πτυχίων συμπληρώνοντας παλαιότερα κείμενα ου αναφέρονται στην αναγνώριση πτυχίων. Πρέπει να σημειωθεί τέλος ότι η Οδηγία αυτή ανήκει στο είδος των λεπτομερών Οδηγιών που έχουν σκοπό τον συντονισμό και την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών ώστε να επιτευχθεί μια όσο το δυνατόν μεγαλύτερη νομοθετική ομοιογένεια.²⁶

Η σύντομη αυτή μελέτη των πηγών του κοινοτικού δικαίου καταδεικνύει ότι οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες θεωρούν την πανεπιστημιακή εκπαίδευση άμεσα συνδεδεμένη με την ελεύθερη εγκατάσταση και γενικότερα με την θέση σε εφαρμογή των αρχών του κοινοτικού δικαίου. Είναι φανερό πως στόχος είναι «η ελεύθερη κυκλοφορία των πτυχίων και των πτυχιούχων» αρχικά και στη συνέχεια η εφαρμογή μιας γενικότερης εκπαιδευτικής και πολιτιστικής πολιτικής.

²⁵ βλ. σχετικώς Σπ. Ταλιαδούρο / Θ. Αντωνίου «Παιδεία και Ελεύθερη εγκατάσταση, το Σ. 1988, σελ. 227 επ.

²⁶ βλ. σχετικώς Ε. Τροβά, «Νεοελληνικός Πολιτικός Λόγος και Νομιμότητα. Η οργάνωση της ανώτατης εκπαίδευσης στις χώρες-μέλη της ΕΟΚ και τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια», το Σ 1990, σελ. 419 επ.

VI. ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΣτΕ.

ΣτΕ 2298/1979 (Τμ.Δ΄).

Πρόεδρος: Αγγ. Ιατρίδης, αντιπρόεδρος.

Εισηγητής: Π. Παρράς, πάρεδρος.

Υπό του Σ/τος προστατεύεται η αυτοδιοίκησης των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ως και η εκ της ιδιότητος αυτών ως ν.π.δ.δ. εξυπακουόμενη οικονομική αυτοτέλεια αυτών. Η οικονομική όμως αυτοτέλεια δεν σημαίνει ότι τα εις την περιουσίαν τούτων ανήκοντα ακίνητα εξαιρούνται από το εκάστοτε ισχύον περί αυτών κανονιστικόν καθεστώς.

Κατ' άρθρ. 109 Σ/τος απαγορεύεται η μεταβολή του κοινωφελοῦς σκοποῦ εις τον οποίον αναφέρεται η διαθήκη ή η δωρεά και οι τεθέντες όροι υπό ταύτης, πλήν όμως εκ της διατάξεως ταύτης ουδόλως παρέπεται ότι τα δυνάμει δωρεᾶς υπέρ ν.π.δ.δ. και διά την εκπλήρωσιν του κοινωφελοῦς αυτοῦ σκοποῦ ανεγερθέντα κτίρια ή τοιαῦτα δωρηθέντα αὐτῶ ως πηγὴν ἀπλῶς προσόδου εξαιρούνται εκ της εφαρμογῆς γενικῶν νομοθετικῶν μέτρων ἀποβλεπόντων εις την ἐξυπηρέτησιν λόγων δημοσίου συμφέροντος.

Πρᾶξις χαρακτηρισμοῦ κτιρίου ως χρίζοντος ειδικῆς κρατικῆς προστασίας, πρέπει, ως επιβάλλουσα ειδικούς περιορισμούς εις την ατομικὴν ιδιοκτησίαν, να αιτιολογῆται πλήρως.

Σ.τ.Ε 876/81 τμ.Γ΄

Πρόεδρος : Η. Καμπίτσης, αντιπρόεδρος

Εισηγητής : Η. Τσικλητήρας, σύμβουλος

Δέν είναι σύμφωνος πρὸς τὰς παραγρ. 5 (αρχή της αυτοδιοικήσεως τῶν α.ε.ι.) και 6 (αποχώρισις μετὰ συμπλήρωσιν 67 ἔτους ηλικίας) πρᾶξις υπουργοῦ διαπιστώνουσα κατάληψιν καθηγητοῦ υπό τοῦ ορίου ηλικίας εφ' ὅσον δεν προηγήθη σχετικὴ πρᾶξις τῆς συγκλήτου.

ΣτΕ 399/84

Πρόεδρος : Γ. Σκουρτσής, αντιπρόεδρος.

Εισηγητής : Σ. Νικολάου, σύμβουλος.

Αντίκειται στο Σύνταγμα η ρύθμιση του ν. 1268 περί της υπηρεσιακής καταστάσεως των λεκτόρων και της αυτοδικαίας εντάξεως των υπηρετούντων επιμελητών, βοηθών και επιστημονικών συνεργατών, αφού με τις ρυθμίσεις αυτές προσβάλλεται η αυτοδιοίκηση, αλλοιώνεται ο συνταγματικὰ προβλεπόμενος ιδρυματικός χαρακτήρας των α.ε.ι., θίγεται η ακαδημαϊκὴ ελευθερία των καθηγητών, παραγνωρίζεται δε η ιδιαίτερη οργανικά και λειτουργικά θέση των έναντι του βοηθητικού προσωπικού, το οποίο επιτελεῖ μὲν δημόσιο λειτούργημα δεν ἔχει όμως ούτε την ιδιότητα του δημόσιου λειτουργοῦ, ούτε τα ἴδια προσόντα, ούτε την ἴδια υπευθυνότητα και επιστημονικὴ

καταξίωση με τους καθηγητές και επομένως δεν μπορεί να εξομοιωθεί προς αυτούς. Μειοψ: α) αντισυνταγματικές οι αυτοδίκαιες εντάξεις λεκτόρων, αποκλειστικά και μόνο διότι δεν είναι επιτρεπτή η απ' ευθείας από τον κοινό νομοθέτη υπαγωγής συγκεκριμένου προσωπικού α.ε.ι. σε διάφορο νομικό καθεστώς (1 μέλος), β) σύμφωνες προς το Σύνταγμα οι σχετικές ρυθμίσεις, διότι ο νομοθέτης ερύθμισε εξαντλητικά τα της εντάξεως του προσωπικού, χωρίς να καταλίπει οποιαδήποτε εξουσία λήψεως αποφάσεως σε όργανο Διοικήσεως (1 μέλος).

Αριθ. 2786/1984 (Ολομ.)

Πρόεδρος ο κ. Θ. ΚΟΥΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

Εισηγητής ο κ. Σ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ, σύμβουλος

Δικηγόροι οι κ.κ. Φ. Βεγλερής, Α. Βουδούρης σύμβουλος της Διοικήσεως, Α. Σακελλαρόπουλος, Δ. Τσάτσος, Β. Κωστόπουλος

Σύνταγμα – Εκπαίδευση – Ελευθερία – Ισότης – Πανεπιστήμια – ΑΕΙ. – Νομικά πρόσωπα Δημ. Δικαίου. Ένταξη των διδασκόντων στα Παν/μια κλπ. Στις θέσεις καθηγητών των τριών βαθμίδων και λεκτόρων των νέων ΑΕΙ που αυτοδιοικούνται πλήρως με βάση την ακαδημαϊκή ελευθερία – εγγύηση της αδέσμευτης επιστημονικής σκέψης, έρευνας και διδασκαλίας τόσο ως ατομικού δικαιώματος του παν/κού ερευνητή ή διδασκάλου όσο και ως οργανωμένης δραστηριότητας. Ακαδημαϊκή ελευθερία απόλυτη· μόνος περιορισμός το Σ. Υπέρ των καθηγητών των τριών βαθμίδων υφίσταται κατά πλειοψηφία οργανική και λειτουργική αυτοτέλεια επακολούθημα της οποίας είναι η ύπαρξη δύο διακεκριμένων μη δυνάμενων να συγχωνευτούν κατηγοριών προσωπικού (κυρίου και βοηθητικού ΔΕΠ). Οι καθηγητές δε μπορούν να συμμετέχουν με τους λέκτορες στο ίδιο εκλεκτορικό σώμα. Η ένταξη των λεκτόρων στο ενιαίο αυτό σώμα θίγει την ειρηνή αυτοτέλεια· ακύρωση των εντάξεων για το λόγο αυτό. Η μειοψηφία αρνείται να αποχωρίσει τους λέκτορες από το σώμα των καθηγητών διότι και η βαθμίδα αυτή του ενιαίου ΔΕΠ έχει τα τυπικά προσόντα για την εκλογή καθηγητών και ο νόμος επεξέτεινε στους λέκτορες τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα που προβλέπει η νομοθεσία για τους καθηγητές μέσα στα οποία είναι και το δικαίωμα για έρευνα και διδασκαλία. Οι διαφοροποιήσεις που πρόβη ο νόμος δικαιολογούμενες από τις διαφορές των βαθμίδων δεν είναι ικανές από τη φύση τους να αποχωρίσουν τους λέκτορες από το σώμα των καθηγητών. Στα επί μέρους θέματα υπάρχουν αποκλίνουσες γνώμες της μειοψηφίας...

Αριθ. 2810/1984 (Ολομ.)

Πρόεδρος ο κ. Θ. ΚΟΥΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

Εισηγητής ο κ. Γ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ, σύμβουλος

Δικηγόροι οι κ.κ. Αστ. Χατζηδίνας, Α. Βουδούρης σύμβουλος της Διοικήσεως, Κων. Μαυριάς, Γ. Παπαδημητρίου, Ι. Βούλγαρης, Βασ. Κωστόπουλος

Σύνταγμα – Εκπαίδευση – Ελευθερία – Ισότητας – Πανεπιστήμια – ΑΕΙ. – ν.π.δ.δ. – Πλήρης αυτοδιοίκηση. Έννοια αυτής. Τα ΑΕΙ αποφασίζουν για τις υποθέσεις τους αποκλειστικά με δικά τους μονοπρόσωπα ή πολυπρόσωπα όργανα. Ο νόμος καθορίζει την αρμοδιότητά τους ως και τον τρόπο που εκπροσωπούνται το ΔΕΠ κύριο και βοηθητικό και φοιτητές με βάση τις διαφορές της λειτουργικής καθενός απ' αυτούς τους τρεις φορείς αρμοδιότητάς του και οργανώνει μέσα στα διαγραφόμενα από το Σ. όρια τα ατομικό δικαίωμα της ελευθερίας, την επιστήμη, την έρευνα και τη μάθηση. Η ειδικότερη ρύθμιση στην εκπροσώπηση εξαρτάται και από τη φύση του ρυθμιζόμενου θέματος. Οι πρυτανικές αρχές δεν ασκούν αμιγή διοικητικά καθήκοντα. Άρα στα σώματα εκλογής αυτών δεν μπορούν να μετέχουν κατά την πλειοψηφία ως ιδιαίτερη ομάδα εκπρόσωποι του διοικητικού προσωπικού, ενώ η εκπροσώπηση των καθηγητών δε μπορεί να γίνεται από ένα ενιαίο σώμα στο οποίο συμμετέχουν οι λέκτορες ισότιμα. Η ρύθμιση με το ν. 1268/82 του τρόπου εκπροσώπησης των φοιτητών στα πανεπιστημιακά όργανα είναι ατελής και μέχρι τη συμπλήρωσή της η ανάδειξη των εκπροσώπων μόνο με άμεση εκλογή όλων των εγγεγραμμένων φοιτητών είναι συνταγματικά θεμιτή, συγκαλουμένων από τον Πρόεδρο του Τμήματος. **Κατά μειοψηφία 8 μελών** η εκλογή των πρυτανικών αρχών ανήκει μόνο στους καθηγητές (διάφορες αποκλίσεις ως προς την έκταση του εκλεκτορικού σώματος). Ακύρωση της εκλογής των πρυτανικών αρχών για κακή συγκρότηση του εκλεκτορικού σώματος.

Αριθ. 2078/1987 Ομ.

Εκπαίδευση Ανώτατη· ΑΕΙ· διδακτικό και ερευνητικό προσωπικό· η κρίση και επιλογή των υποψηφίων για κατάληψη θέσεων Δ.Ε.Π. με ανοικτές διαδικασίες μπορεί να περιορισθεί από τον κοινό νομοθέτη σε συγκεκριμένη ρύθμιση μεταβατικού χαρακτήρα.

ΣτΕ 2923/87 Ολομ.

Πρόεδρος : Θ. Κουρουσόπουλος

Εισηγητής : Ν. Παπαδημητρίου, σύμβουλος

Συμμετοχή φοιτητών στα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα. Ευρίσκει έρεισμα στην αρχή της πλήρους αυτοδιοικήσεως των α.ε.ι. άρθρο 16 παρ. 5 Σ/τος). Η διάταξη του αρθρ. 2 παρ. 3 ν. 1268/82 περί εκλογών των εκπροσώπων των φοιτητών, μη καθορίζουσα τον τρόπο λειτουργίας των φοιτητικών συλλόγων ως προς την εκπροσώπηση στα ακαδημαϊκά όργανα ούτε κριτήρια εξασφαλιστικά της ευρύτερης συμμετοχής των φοιτητών, είναι ατελής, η δε ατέλεια αυτή δεν μπορεί να καλυφθεί με την ανάθεση της ευθύνης εκλογής των εκπροσώπων στους υφιστάμενους φοιτητικούς συλλόγους (κατά παραπομπή, μετά την 3837/86, Τμ. Γ').

ΣτΕ 2274/90 Ολομ.

Πρόεδρος : Β. Μποτόπουλος, πρόεδρος

Εισηγητής : Γ. Κουβελάκης, σύμβουλος

Δεν είναι επιτρεπτή η αναγνώριση από το ΔΙ.ΚΑ.ΤΣΑ. μεταπτυχιακού διπλώματος πού εκδόθηκε από ανώτατο ομοταγές εκπαιδευτικό ίδρυμα τής αλλοδαπής και πού έχει ως προϋπόθεση τίτλο σπουδών, ο οποίος χορηγήθηκε από ιδιωτική σχολή πού λειτουργεί στην Ελλάδα και βεβαιώνει επιτυχή φοίτηση σε κύκλο σπουδών ανωτάτης εκπαίδευσεως (μειοψ.)

Μετά από παραπομπή πού έγινε με την 1964/89 Τμ. Γ΄.

ΣτΕ 626/94, Γ΄Τμ.

Πρόεδρος : Γ. Γραΐγος, σύμβουλος

Εισηγητής : Χρ. Ράμμος, πάρεδρος

Εκπαίδευση· άρθρ. 16 παρ. 5 και 8 Συντάγματος· ΔΙΚΑΤΣΑ· αναγνώριση τίτλων σπουδών της αλλοδαπής· τίτλοι σπουδών που έχουν αποκτηθεί από ιδιωτικές σχολές στην Ελλάδα δεν μπορούν σε καμιά περίπτωση να αναγνωρισθούν, έστω και έμμεσα (με την αναγνώριση μεταπτυχιακών διπλωμάτων που στηρίζονται σ' αυτούς), ως ισότιμοι με τίτλους σπουδών που έχουν αποκτηθεί από νομίμως συνεστημένα ΑΕΙ· ακόμα και αν δεν έχουν συσταθεί από το κράτος ΑΕΙ που να καλύπτουν την επιστήμη ή το γνωστικό αντικείμενο που αφορούν οι τίτλοι αυτοί· όχι αντίθεση προς το άρθρο 5 παρ. 1 Συντ.

ΣτΕ 1668/95, Γ΄Τμ.

Πρόεδρος : Κ. Μ. Χαλαζωνίτης, αντιπρόεδρος

Εισηγητής : Π. Πικραμμένος, σύμβουλος

Ενόψει της θεσπιζόμενης από το αρθρ. 16 §5 Σ. πλήρους αυτοδιοικήσεως των Α.Ε.Ι., δεν υφίσταται δυνατότητα νομίμου ασκήσεως άλλου είδους ελέγχου νομιμότητας, πλην του προληπτικού ελέγχου από τον Υπουργό επί των πράξεων διορισμού μελών Δ.Ε.Π., όπως είναι ο κατασταλτικός έλεγχος.

ΣτΕ 3457/1998, Ολ.

Πρόεδρος : Β. Μποτόπουλος

Εισηγητής : Ν. Σακελλαρίου, σύμβουλος

Άρθρ. 16 παρ. 5 και 8 Σ., άρθρ. 126 ΣυνθΕΟΚ – Αναγνώριση τίτλων σπουδών αλλοδαπών ΑΕΙ από το ΔΙ.Κ.Α.Τ.Σ.Α. Από το άρθρο 16 παρ. 5 και 8 εδ. β΄Σ. συνάγεται ότι δεν είναι επιτρεπτή η αναγνώριση από το ΔΙ.Κ.Α.Τ.Σ.Α. ως χρόνου σπουδών διανυθέντος σε ομοταγές προς ημεδαπό Α.Ε.Ι. του χρόνου που έχει διανυθεί σε Τμήμα ή Παράρτημα αλλοδαπού Α.Ε.Ι., το οποίο λειτουργεί στην Ελλάδα. Η αναγνώριση ισοτιμίας τίτλου σπουδών της αλλοδαπής με τους απονεμόμενους από ελληνικά ΑΕΙ, όταν μέρος των σπουδών αυτών έχει πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα, οδηγεί σε καταστρατήγηση του Συντάγματος. Μειοψ. πέντε σύμβουλοι, κατά τους οποίους η αναγνώριση της ισοτιμίας του τίτλου πρέπει να βασίζεται σε ουσιαστικά κριτήρια. Το ΔΙ.Κ.Α.Τ.Σ.Α. έχει αρμοδιότητα να κρίνει μόνο για την ακαδημαϊκή και όχι για την επαγγελματική ισοτιμία του υποβαλλομένου προς αναγνώριση τίτλου σπουδών. Μειοψ. μιας συμβούλου. Οι διατάξεις του άρθρ. 126 ΣυνθΕΟΚ στην οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος στα κράτη – μέλη, αφού η διατήρηση της «πολιτιστικής και γλωσσικής» πολυμορφίας των τελευταίων θεωρήθηκε από τη Συνθήκη αγαθό ύψιστης σημασίας. Υπό το πρίσμα αυτό πρέπει να ερμηνεύονται οι διατάξεις του παράγωγου κοινοτικού δικαίου. Δεν συντρέχει περίπτωση διατύπωσης προδικαστικού ερωτήματος στο ΔΕΚ, αφού οι διατάξεις της Συνθήκης είναι εν προκειμένω σαφείς (αντίθ. Η παραπεμπτ. απόφαση 2809/1997). Ισχυρή μειοψ., κατά την οποία υφίσταται υποχρέωση του ΣτΕ να απευθύνει προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΚ, εν όψει και της σημασίας του ζητήματος ως προς την εξασφάλιση βασικών δικαιωμάτων από το κοινοτικό δίκαιο. Απορρίπτεται η αίτηση ακύρωσης της απόφασης του ΔΙ.Κ.Α.Τ.Σ.Α.

VII. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Στο εδ. β΄ της παρ. 1 του άρθρου 16 Του Συντ. γίνεται ειδικότερη αναφορά στην ακαδημαϊκή ελευθερία. Αυτή δεν είναι παρά η ίδια η ελευθερία της έρευνας και της διδασκαλίας όταν ασκείται μέσα στον πανεπιστημιακό χώρο. Πρόκειται συνεπώς για την ελευθερία καθενός μέλους της πανεπιστημιακής κοινότητας να συμμετέχει στην έρευνα και τη διδασκαλία, αναπτύσσοντας έτσι την προσωπικότητά του. Από την άποψη αυτή η ακαδημαϊκή ελευθερία συνδέεται με το γενικό δικαίωμα ελευθερίας του αρ. 5 §1 Συντ. και εντάσσεται στα ατομικά δικαιώματα που κατοχυρώνουν την ελευθερία γενικά της πνευματικής ελευθερίας εισέρχονται πάντως και στοιχεία θεσμικά, εφόσον η συνταγματική προστασία της είναι πρόδηλο πως δεν αποσκοπεί αποκλειστικά στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των φορέων της, αλλά και στην προαγωγή της επιστήμης, η οποία είναι απαραίτητη για την πρόοδο της χώρας σε όλους τους τομείς. Θεσμική εγγύηση της ακαδημαϊκής ελευθερίας και της αντίστοιχης προαγωγής της επιστήμης συνιστά η συνταγματική αναγνώριση στο εδα της παρ. 5 του αρ. 16 του Συντ. της «πλήρους αυτοδιοίκησης» των Α.Ε.Ι. Τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα αποτελώντας νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, διαχειρίζονται με αυτοτέλεια και με τα δικά τους όργανα τις υποθέσεις τους στο πλαίσιο των γενικών και αφηρημένων ρυθμίσεων που θεσπίζονται με τυπικό νόμο ή κανονιστική πράξη. Έτσι βάσει της «πλήρους αυτοδιοίκησης» τα Α.Ε.Ι. επιλέγουν με τα δικά τους όργανα το διδακτικό και ερευνητικό τους προσωπικό, επιλέγουν επίσης τα όργανα της διοίκησής τους και διαχειρίζονται αυτοτελώς την περιουσία τους.

Η προστασία των Πανεπιστημίων δεν είναι μόνο συνταγματική διάταξη. Πριν απ' αυτήν ήταν, στο κοινωνικοπολιτικό πεδίο, διεκδίκηση· ύστερα απ' αυτήν είναι κατάκτηση. Πάντοτε υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης και ενίσχυσής της, μέσα κυρίως από τον ελεύθερο επιστημονικό διάλογο και την συνεργασία των τριών φορέων του δικαιώματος-φοιτητών, βοηθών, καθηγητών- για πλήρη εκδημοκρατισμό και εκσυγχρονισμό των Πανεπιστημίων.

VIII. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συνταγματική προστασία των Α.Ε.Ι. έχει στην ουσία δυο εκφάνσεις: την ακαδημαϊκή ελευθερία, από τη μία, και την πλήρη αυτοδιοίκηση, από την άλλη. Η ακαδημαϊκή ελευθερία, όπως ορίζεται στο αρ. 16 § 1 του Συντ., συνίσταται στην ελευθερία διδασκαλίας, έρευνας και επιστήμης των φορέων του ατομικού αυτού δικαιώματος, δηλαδή των διδασκόντων και των διδασκομένων. Θεσμική εγγύηση της ακαδημαϊκής ελευθερίας συνιστά η πλήρης αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι., η οποία και αναλύεται σε δημοσιονομική και διοικητική αυτοτέλεια των καθηγητών και του λοιπού διδακτικού προσωπικού, υπό την εποπτεία πάντοτε του κράτους και σύμφωνα με τις επιταγές του Συντάγματος. Οι καθηγητές και το λοιπό διδακτικό προσωπικό ασκούν το λειτούργημά τους εντός του Πανεπιστημίου, το οποίο και έχει ιδρυματική φύση αποτελώντας, κατά ρητή συνταγματική πρόβλεψη, νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου· φυσικά σωματειακά στοιχεία δεν ελλείπουν, κυρίως όσον αφορά τη συνταγματική και νομοθετική ρύθμιση των φοιτητικών συλλόγων και γενικά των φοιτητικών ζητημάτων.

IX. SUMMURY

The constitutional protection of Universities has actually two aspects: the academic freedom, on the one hand, and total self-government on the other hand. Academic freedom, in response to article 16 § 1 of the Constitution, lies on the freedom of teaching, search and science of the owners of this personal right; that means the teachers and the students. The total self-government of the Universities consists institutional guarantee of the academic freedom and is based on economical and administrative independence of the teachers and the rest of the staff, under state control, referring to issues of legality, and in accordance with the constitutional demands. Teachers and the rest of the staff exercise their profession within the University, which is organized as a foundation, consisting juristic person of public law; of course the corporational elements are also there to mention, especially as far as the constitutional prediction of the student's communities is concerned.

Χ. ΛΗΜΜΑΤΑ

1. Ακαδημαϊκή ελευθερία-academic freedom.
2. Αυτοδιοίκηση-self-government.
3. Πανεπιστήμια-universities.
4. Συνταγματική προστασία-constitutional protection.
5. Νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου-iuristic person of public law.
6. Οικονομική αυτοτέλεια-economical independence.
7. Διοικητική αυτοτέλεια-administrative independence.
8. Κρατική εποπτεία-state control.

ΧΙ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Φ.Θ. ΒΕΛΕΓΡΗΣ, Το συνταγματικό και νομοθετικό πρόβλημα της ιδιωτικής εκπαίδευσης, το Σ, 1989, σελ. 547 επ.

Ε.Β. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ, Τα πανεπιστημιακά όργανα κατά τον ν. 1268/82 και η πλήρης αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι., Αρμενόπουλος, 1983, σελ. 720 επ.

Π.Δ. ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ, Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1991

Δ.Ι. ΕΥΡΥΓΕΝΗΣ, Πανεπιστημιακή διδασκαλία και πολιτική, Αρμενόπουλος, 1975, σελ. 1 επ.

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, επίκαιρα θέματα, Έτος 1992, εκδ. ΑΝΤ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, Σελ. 304 επ

Α. ΜΑΝΕΣΗΣ, Συνταγματική Θεωρία και Πράξη, σελ. 674 επ.

Δ.Ι.ΚΟΡΣΟΣ, η ελευθερία της τέχνης, της επιστημονικής έρευνας και της διδασκαλίας κατά το σχέδιο του νέου συντάγματος, Επιθεώρηση Δημοσίου Δικαίου, 1975, σελ.118 επ.

Π.Ι. ΠΑΡΑΡΑ, Σύνταγμα 1975 – Corpus, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1985, σελ. 15 επ.

Π.Β. ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ, Η νομική φύση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, Το Σ., 1990, σελ. 455 επ.

Ι.Δ. ΣΑΡΜΑΣ, Η συνταγματική και διοικητική νομολογία του Στ Ε, Νομικές Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1990, σελ. 698 επ.

Μ.Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, Νομικά Μελέται, Αθήνα 1972, σελ. 9 επ.

Σπ.ΤΑΛΙΑΔΟΥΡΟΥ / Θ.ΑΝΤΩΝΙΟΥ, Παιδεία και ελεύθερη εγκατάσταση, ΤοΣ., 1988, σελ. 231 επ.

Ε. ΤΡΟΒΑ, Νεοελληνικός πολιτικός λόγος και νομιμότητα. Η οργάνωση της ανώτατης εκπαίδευσης στις χώρες-μέλη της ΕΟΚ και τα «Ιδιωτικά Πανεπιστήμια», Το Σ., 1990, σελ. 419 επ.